

A IMPLANTACIÓN DO SISTEMA PORTA A PORTA EN SAN SADURNIÑO

Amparo Calvo e Ignacio Fernández*

O Concello de San Sadurniño implantou, a finais de 2014, un proxecto piloto de recollida Porta a Porta (PaP) na parroquia de Ferreira, que é unha das que ten a poboación máis dispersa. O obxectivo era mellorar a xestión, achegala á cidadanía, e reducir a cantidade de lixo que se estaba enviando a SOGAMA. Os resultados acadados foron positivos, e ampliouse o sistema a outras dúas parroquias. En xeral, o sistema PaP está cumprindo os seus obxectivos, pero existen limitacións que dificultan a súa extensión ao resto do termo municipal.

Concello de San Sadurniño

Vista xeral da parroquia de Ferreira e a súa dispersión poboacional.

O Concello de San Sadurniño sitúase na comarca de Ferrol, entre os municipios de Narón e As Pontes. É un concello cunha superficie de 99,7 km², de claras características rurais. Posúe unha poboación de 3.000 habitantes, repartidos en sete parroquias, e 228 entidades de poboación. En termos xerais trátase dunha poboación avellentada, da que a idade media supera os 50 anos.

Estas características socio-territoriais ilustran as dificultades que ten un Concello como o noso para prestar todos os servizos que debe asumir. Nomeadamente, a recollida do lixo é o servizo municipal en que os gastos derivados da dispersión son maiores en comparación con outras zonas de poboamento máis concentrado.

Se a isto engadimos a reducida capacidade orzamentaria dos concellos galegos, en comparanza cos do resto do Estado, entenderemos que a prestación dos servizos municipais na nosa Terra ten moitas dificultades para acadar unhas cotas de eficiencia que poidan equipararse con outros territorios de Europa.

Ora ben, esta situación non pode paralizarnos, senón que cómpre procurar solucións e medidas innovadoras que posibiliten avanzar cara a un

cambio xeral de sistema, tanto a nivel político, como administrativo, económico e social, que nos permita achegarnos á sustentabilidade. Neste senso, coidamos que os concellos, como Administracións máis achegadas á cidadanía, deben procurar solucións para os problemas principais das persoas. E un dos aspectos que máis preocupa, pois afecta a todo o mundo, é a calidade ambiental e a xestión dos residuos sólidos urbanos.

A XESTIÓN LOCAL DO LIXO

Ata o ano 2007 a xestión do lixo en San Sadurniño era un asunto secundario, pouco planificado, e con servizos escasos e caros. A partir dese ano a xestión do lixo foi mudando, pouco a pouco, consonte ás capacidades existentes, e dotouse de máis medios técnicos, ampliouse o número de colectores, construíronse illas ecolóxicas con colectores para diferentes tipos de residuos, implantouse a recollida de voluminosos, de plásticos agrícolas ou de aceites usados, aumentaron as cantidades de residuos recollidos en fraccións reciclables (papel, envases, vidro), etc. Porén, o gran problema da xestión do lixo persistía: a obriga de ter que facer parte do sistema SOGAMA e enviar a Cerceda unha parte importante dos residuos recollidos, para a súa incineración e/ou vertido. Consideramos que o sistema SOGAMA está esgotado, por ser caro,

Illa ecolóxica cos catro tipos de colectores.

inxusto, insustentable e non acadar uns mínimos obxectivos ambientais. O Concello de San Sadurniño fixolle fronte á suba unilateral das tarifas de SOGAMA, aínda que ao final os tribunais acabaron asumindo as teses da Xunta e de Unión Fenosa.

En todo caso, o goberno municipal comprometeuse cos veciños e veciñas a que non aplicaría a suba nos recibos, por considerala inxusta, arbitraria e contraria aos intereses da cidadanía galega. Este motivo propiciou que o Concello amosase publicamente o seu apoio á creación doutras alternativas a SOGAMA, pero semella que estas non dan calado. Por iso, mentres non se logre un novo sistema, é preciso buscar solucións para reducir a cantidade de lixo que se envía a Cereda.

Con este propósito, nas zonas máis urbanas do municipio desenvóléronse campañas de concienciación, de cara a evitar que se vertesen residuos orgánicos na fracción resto, entregando composteiros a aquelas familias que así o solicitaban. Namentres, na zona rural optouse por achegar o servizo o máximo posible a toda a cidadanía, de xeito individualizado, sen aumento de custes e facilitando a autoxestión.

RECOLLIDA SELECTIVA “PORTA A PORTA”

Deste xeito, co obxectivo de reducir gastos no servizo, mellorar a calidade da recollida selectiva e conseguir unha maior eficiencia ambiental, púxose en marcha o sistema de recollida selectiva “Porta a Porta”, que, con outras características, xa funcionaba noutros países de Europa, en Cataluña e no País Vasco.

O PaP púxose a andar en decembro de 2014, na parroquia de Ferreira, que conta cunha poboación escasa, dispersa e avellentada. Non era unha decisión tomada ao chou, cumpríase coas características de vivendas unifamiliares, todas con hortas ou xardíns onde poder xestionar adecuadamente o seu propio lixo orgánico. Ademais, moitas familias seguían a ter animais domésticos, que en parte se alimentaban cos residuos que se xeraban nas vivendas.

Para iso deseñouse un percorrido de recollida PaP que dese servizo a 18 entidades de poboación, nas que, na situación previa, era moi custoso chegar co camiión compactador, abranguendo a unhas 150 veciñas e veciños.

Contouse con axudas provinciais, para programas de investimento ambiental, que cubriron en parte os gastos de adquisición de novos recursos, e o desenvolvemento de campañas de divulgación, difusión e seguimento do proxecto.

Neste senso, a entidade que asesorou o Concello, impartiu formación á veciñanza e fixo a avaliación do proxecto foi a asociación ecoloxista

Asemblea explicativa na parroquia de Naraío.

ADEGA, debido á súa experiencia neste eido, e á súa implicación na defensa do medio ambiente galego.

Unha vez determinada a área de actuación, o persoal do Concello e de ADEGA desenvolveu unha campaña divulgativa, casa a casa, entregando folletos informativos, impartindo formación sobre a compostaxe, e repartindo composteiros.

Asemade, tamén se entregaron colectores individuais en cada vivenda illada, ou se construíron illas ecolóxicas con diferentes colectores, dependendo da concentración de vivendas nun mesmo núcleo. Nestas illas colocáronse colectores de tamaño medio, de cor azul para o cartón e papel, amarela para os envases, verde para o vidro, e gris para a fracción resto, excluída a fracción orgánica, que deixou de ser recollida. Para facilitar a separación en orixe, tamén se repartiron rolos de bolsas das citadas cores.

Onde se instalaron illas ecolóxicas, a veciñanza debe colocar cada tipo de lixo no seu correspondente colector, mentres nas vivendas isoladas as familias deben introducir todo nun único colector, pero en cadansúa bolsa de cor, dependendo do tipo de residuo que desbotasen, para facilitar o traballo do persoal municipal.

OS RESULTADOS

O punto fulcral deste sistema está en que non se recolle a fracción orgánica, que debe ser xestionada directamente polas familias, quer na alimentación animal, quer na esterqueira tradicional, quer nun composteiro. Desta maneira, redúcese o volume, sobre todo, o peso dos residuos recollidos, e xérase compost ou adubo para as hortas e xardíns. Asemade, a selección das fraccións mellora considerablemente e o lixo que se envía a SOGAMA na área do PaP reduciuse nun 59% no primeiro ano (Cadro I).

Por outra banda, desde unha perspectiva económica, o aspecto máis salientable é o aforro nos custos de combustible. Acordouse que a recollida PaP fose os martes, e que se faría cunha pequena camioneta, o cal supuxo un aforro considerable con respecto aos gastos que supoñía o camiión compactador. Así, na furgoneta acomóndanse colectores de 800 litros, onde se van depositando as diferentes bolsas, coa separación das fraccións en orixe. E o seu consumo de combustible é menos da metade que o do camiión, polo que se produciu un importante aforro de custos, de aproximadamente 1.335 euros ao ano, o cal supón o gasto en combustible do camiión de dous meses.

Logo dun ano, a finais de 2015, ADEGA e máis o Concello fixeron unha avaliación da experiencia, que presentaron nunha asemblea coa veciñanza, e concordaron definila como moi positiva. En primeiro lugar, pola

excelente acollida do proxecto entre a poboación afectada. Tendo en conta que a media de idade do colectivo aproximábase aos 60 anos, moitas persoas valoraron o achegamento do novo sistema ás súas vivendas. Igualmente, das enquisas elaboradas por ADEGA, o 95% dos veciños e veciñas adaptáronse sen problemas ao novo sistema de clasificación e separación, e todas e todos recoñecían que era cuestión de adquirir novos hábitos.

En segundo lugar, porque a cantidade de lixo que se enviaba a SOGAMA se reducía á metade, co conseguinte aforro económico e co beneficio sobre o medio ambiente. E por último, por mor do aforro nos custos do vehículo de recollida, que tamén se reducían a menos da metade.

Cando a experiencia amosou que se podía reducir á metade o volume enviado a SOGAMA, en 2016 ampliouse a recollida PaP aos núcleos máis afastados das parroquias de Igrexafeita e Naraío. A continuidade do proxecto estendeuse ao longo de 52 km de percorrido, para atender a 25 novas entidades de poboación, 84 vivendas e 148 persoas.

A avaliación desta ampliación tamén pode ser valorada como positiva, tanto na acollida do proxecto como na mellora dos aforros económicos e na produción de lixo.

Cadro I. Datos no primeiro ano de implantación do PaP, na 1ª Fase (parroquia de Ferreira) e na 2ª fase (parroquias de Naraío e Igrexafeita).

Fase/Parroquia	Residuos enviados a SOGAMA (kg/mes)	Custos de xestión por SOGAMA
Ferreira (18 núcleos, 150 habitantes)		
Ano 2014	2.100	155,00 €
Ano 2015	851	63,00 €
Redución (%)	59,5 %	
Naraío e Igrexafeita (25 núcleos, 148 habitantes)		
Ano 2015	2.800	227,50 €
Ano 2016	1.800	146,28 €
Redución (%)	35,7 %	

Deste xeito, cando en 2015 a media galega de xeración de lixo por persoa e mes se situaba en 28,9 kg (bolsa negra entregada a SOGAMA), en San Sadurniño a media establecíase en 19,5 kg, en parte grazas ao PaP. Cómpre salientar que a experiencia adquirida e a activa participación veciñal axudaron a corrixir algúns elementos do PaP. Así as veciñas e veciños gustaban de colectores individuais máis pequenos, pola comodidade que supoñían no día a día. E así se fixo na segunda fase do proxecto, substituíronse os colectores de 240 litros por outros de 120 litros.

Igualmente, aproveitando o aprendido, o Concello decidiu involucrar no PaP a asociacións, colectivos ou clubs deportivos, para levar o sistema ás festas, feiras, recintos deportivos ou áreas de lecer.

Ora ben, tendo en conta que o sistema deu resultados positivos nas áreas onde está implantado, cabería a posibilidade de adaptalo en todo o termo municipal. Pero aquí atopamos unha pexa importante. Para estender este modelo de PaP, tendo en conta as súas necesidades loxísticas e sen que supoña incrementar o esforzo físico que realiza o persoal municipal, sería preciso contar cun vehículo de tamaño medio adaptado ás necesidades do sistema, de maior capacidade, consumo reducido e que permitise mecanizar moitas das tarefas da recollida. E por desgraza, o Concello aínda non deu atopado un modelo que cumpra con estas características, xa que as empresas do sector non están afeitas ás necesidades propias dos concellos galegos.

SISTEMA MUNICIPAL DE RECOLLIDA DE LIXO

PORTA A PORTA

O NOVO SISTEMA DE RECOLLIDA DE LIXO:
MÁIS EFICIENTE, MÁIS CÓMODO,
DE MÁIS CALIDADE, MÁIS SUSTENTABLE,
MÁIS INTELIXENTE, MÁIS RESPONSABLE

Despregable informativo sobre o sistema de recollida Porta a Porta.

CONCLUSIÓNS

En conclusión, co PaP o Concello logrou:

- Aforrar en gastos de combustible
- Aforrar no tempo de recollida
- Aforrar nos gastos de persoal
- Reducir custes do canon de SOGAMA
- Incrementar os ingresos pola mellora na xestión das fraccións reciclables

Pero ademais, o Concello logrou fortalecer un servizo municipal, de xestión pública, garantindo un alto nivel de recollida selectiva, co conseguinte beneficio na redución da contaminación de medio natural. E indirectamente, grazas a este proxecto, ampliouse a concienciación cidadá relativa á prevención e xestión dos residuos, o cal propiciou un aumento na recollida selectiva no resto do territorio municipal.

*Amparo Calvo González é Concelleira de Servizos Municipais e Medio Ambiente de San Sadurniño e Ignacio Fernández López é o Técnico de Desenvolvemento Local do mesmo Concello.